

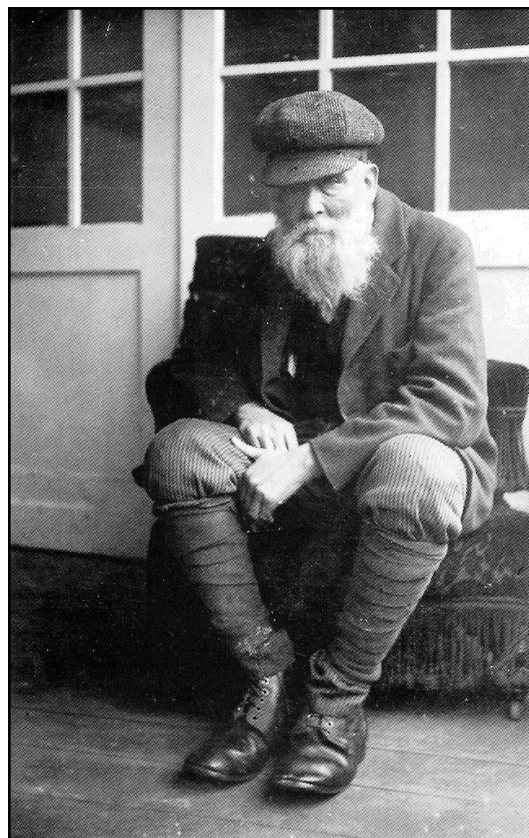
LADISLAV MEDNYÁNSZKY urodził się 23 kwietnia 1852 roku w Beckowie jako syn Eduarda Mednyánszkého i Marii Anny z rodu Szirmay. Na chrzcie w dniu 4 maja nadano mu tradycyjne dla obu rodów imiona Ladislaus Josephus Balthasar Eustachius. Młodzi małżonkowie mieszkali w beckowskiej kurii i często odwiedzali dziadka Baltazara Szirmayo, który mieszkał w kasztelu w Strażkach. Ten odczytany światowiec, który zwiedził wiele krajów miał duży wpływ na swojego wnuka Ladislava. Podobnie jak dziadek przez całe swoje życie pomagał on ludziom w ich kłopotach, interesował się społecznymi problemami i wiele podróżował. Prowadził również dziennik po węgiersku, niemiecku i w grece. Dzieciństwo Mednyánszkého naznaczone było silną rodzinną tradycją. Matka artysty, wszechstronnie wykształcona kobieta, miała artystyczne uzdolnienia malarskie i już od najmłodszych lat zachęcała do malowania dwójkę swoich dzieci. Ponieważ Ladislav od początku był bardzo chorowitym dzieckiem, matka chroniła go przed zewnętrznymi wpływami i otaczała miłością i zrozumieniem.

W 1861 roku po śmierci dziadka rodzina przeniósła się na stałe do kasztelu w Strażkach. W 1863 roku na zaproszenie rodziców Ladislava przybył tam wiedeński malarz i akwarelista Thomas Ender, który zainteresował się talentem malarskim młodego Mednyánszkyego. Postanowił pomóc w kształceniu dziecka i przesłał mu z Wiednia kilka odlewów antycznych głów i płaskorzeźb, a także udzielał uwag do wykonywanych rysunków. W 1872 roku Ladislav rozpoczął studia na Akademii Sztuk Pięknych w Monachium. Studiował najpierw pod kierunkiem profesora Alexandra Straehubera, a rok później w pracowni profesora Otto Seitzza. Jednak nie odpowiadał mu prezentowany w Monachium styl akademicki, dlatego w 1873 zapisał się do paryskiej École des Beaux Artes, do atelier profesora Isidora Pilsa. Po jego śmierci w 1875 opuścił szkołę i wynajął swoje pierwsze atelier na paryskim Montmartre, a w 1877 roku jury Salonu Wiosennego doceniło i przyjęło jeden z jego obrazów. Podczas lat nauki rodzina bardzo wspierała młodego artystę i towarzyszyła mu w kolejnych miejscach pobytu.

Po stracie obojga rodziców artysta unikał odwiedzin Strażek i powoli zaczął wypracowywać swój oryginalny styl malarski. Oprócz motywów krajobrazowych motywów interesowali go zawsze prości ludzie. Na przełomie stuleci gnany wewnętrznymi niepokojami błądził po Europie chcąc poznać to, co nie poznane i przeżyć to, co nie przeżyte. Pomimo swojej otwartości i ciekawości był płochy i wstydlivy, a cechy te towarzyszyły mu przez całe życie. Znajomość z wydawcą Jozefem Wolfnerem, który zajął się sprzedażą jego dzieł zapewniła mu stały dochód, co dla niezaradnego artysty stało się wybawieniem. Podczas ostatniego pobytu Mednyánszkyego w Paryżu w 1897 roku odbyła się jedyna indywidualna wystawa artysty w Galerii, w której prezentowali się liczni impresjoniści i moderniści.

Pierwsza wojna światowa zastała go w Wiedniu. Mając 62 lata zgłosił się do służby wojskowej i rozpoczął działalność jako rysownik wojenny do gazet. W 1916 roku został ranny na linii frontu. Na wiosnę 1918 roku ostatni raz odwiedził Strażki, aby tu odpocząć i nabrać sił po trudach wojny. Po rekonwalescencji wyjechał do Budapesztu. Pod koniec roku stan jego zdrowia pogorszył się, a 17 kwietnia 1919 roku artysta zmarł w Wiedniu, gdzie został pochowany. W 1966 roku jego doczesne szczątki zostały przewiezione do Budapesztu.

Ladislav Mednyánszky zaliczany jest do grona głównych przedstawicieli środkowoeuropejskiego malarstwa przełomu XIX i XX wieku, który jako jeden z niewielu nawiązywał bezpośrednio do ówczesnych kierunków malarskie. Umiał je nie tylko przyjąć, ale również przetwarzać w swojej twórczości i wpływać na innych artystów. Wyraźnie przyczynił się do wyzwolenia malarstwa drugiej połowy XIX wieku spod obowiązujących wtedy skostniałych, akademickich konwencji.

*Ladislav Mednyánszky (1852-1919)
Fot. Autor nieznaną Arch. Słowackiej Galerii Narodowej*

Wielki dorobek malarski, który zachował się do dziś tworzą zarówno obrazy, jak i rysunki prezentujące osobowość Mednyánszkyego jako artysty i człowieka. Przez całe życie był on silnie związany z rodzinnymi Strażkami. W znajdującym się tu kasztelu mieści się obecnie jedyna stała galeria artysty, która przedstawia jego wczesną twórczość (do około 1900 roku). Zachowała się ona dzięki staraniom jego rodziny, a przede wszystkim siostrzenicy Margarity Czóbelovej, która jako właścicielka kasztelu sprawowała pieczę nad tym rodzinnym skarbem aż do swojej śmierci w 1972 roku. Niektóre sekrety zabrała ze sobą do grobu. W późniejszych latach przy restauracji kasztelu zostały odnalezione zamurowane w kominie. Po pieczołowej konserwacji w pracowniach Słowackiej Narodowej Galerii prace artysty zostały uroczyście udostępnione publiczności w 1991 roku wraz z otwarciem Galerii Ladislava Mednyánszkyego w rodzinnym kasztelu w Strażkach. Prezentowana tam ekspozycja, m.in. rysunki, studia i obrazy olejne, pokazuje twórczy rozwój malarza oraz poszukiwanie przez niego własnego sposobu artystycznej wypowiedzi. W twórczości Mednyánszkyego zauważyć można inspiracje impresjonizmem, secesją i symbolizmem. Oprócz pejzaży szczególnie zajmowało go portretowanie prostych ludzi, wieśniaków, ludzi żyjących na marginesie społeczeństwa. Interesowało go zwłaszcza wierne oddanie fizjonomii portretowanego i scharakteryzowanie w ten sposób jego wewnętrznego świata. Nie interesowało go typowe dla epoki sentymentalne przedstawianie pozy portretowanego, ale uchwycenie jego osobowości. Wraz z doskonaleniem się jego malarskich umiejętności zmieniała się również tematyka prac artysty. Przedstawiając motywy przyrodnicze podkreślał ich zmienność wywołaną upływem czasu, mgłą, burzą, deszczem czy wschodzącym słońcem. W procesie twórczym korzystał z czynionych przez siebie bezpośrednich obserwacji, które zapisywał. W jego dziennikach odnaleźć można m.in. uwagi dotyczące światła, jakie towarzyszyło opisywanej sytuacji. Pejzaże są więc nie tylko przedstawieniem wrażeń, ale także dowodem stopniowego i świadomego komponowania przedmiotu obserwacji. „Kierunek nastroju, tylko to widzę we wszystkim. Tego poszukuję tak w kolorze, jak i w kresce, w jakości wiatru i w zapachu roślin, w wyczerpującym odczuwaniu ciepła czy zimna.” /14.12.1895 Budapeszt/ Najbardziej płodnym artystycznie okresem w twórczości Mednyánszkyego były lata 1910-1913. W tym czasie pracował bardzo intensywnie, jego dzieła były pełne harmonii i dojrzałej, ekspresyjnej odwagi. Portrety były prowokacją, apelem i zamyśleniem. Wyjątkowo lekko poruszał się w tej dziedzinie dzięki swojej zdolności wnikania do ludzkiej duszy. W efekcie powstawały portrety przedstawiające chłopców o szczerym spojrzeniu, starców, włóczęgów, pijaków ze śmiercią w oczach oraz ranni żołnierze wyrażający smutek bezmyślnego zabijania podczas wojny.

Do początku trzeciego tysiąclecia z twórczości Mednyánszkyego korzystały dwie kultury. Węgierscy i słowaccy historycy sztuki oddzielnie interpretowali jego twórczość, konsekwentnie korzystając z własnych źródeł. Mimo olbrzymiego wysiłku i dokładności taka metoda nie była dokładna. Dzieła Mednyánszkyego nie można bowiem odbierać i rozumieć, wyznaczając jakiegokolwiek ograniczenia ziemskie lub pozaziemskie. Tak, jak geniusz loci monarchii dał Mednyánszkyemu swobodę ducha i ciała, tak i nasze pokolenie ma jedyną szansę przeżyć doświadczenie, które dla Mednyánszkyego było oczywiste, a które doda nam skrzydeł, pozwalających w pełni zrozumieć i głęboko przeżyć jego niezastąpione miejsce w kulturze europejskiej.

*„...Trzeba postawić most między tym co przemija –
Skończonym i nieskończonym... wszystko jest moje, co
Potrafię sobie wyobrazić, a rzeczywista własność jest
Zbędna. W czasie i przestrzeni nie do się wszystkiego przeżyć,
Ale w duszy jest to możliwe...”*

Mednyánszky (1916)

Mária Šelepová

cyt. za *Ladislav Mednyanszky*, katalog wystawy z cyklu *Artyści pogranicza*, Ośrodek Współpracy Polsko-Słowackiej w Nowym Targu 2007